

sítók szerepe különösen kényes e tekintetben is, hiszen olyan eseményekről tudósítanak, amelyeket az emberek csak az ő bemutatásukban láthatnak, az ő tolmácsolásuk révén ismerhetnek meg.

Többszörösen is hiánypótló mű. Hiánypótló mindenekelőtt abban, hogy kifejezetten tankönyvnek készítették, a jó tankönyv minőségét megadó módszerességgel és alapos-sággal, s a jó tankönyvhöz nélkülözhetetlen világos, könnyen követhető előadásmóddal. Márpedig ebben a témában tankönyv Magyarországon még nem jelent meg. Emellett hiánypótló abban is, hogy nálunk szintű ez az első könyv, amely a nagyközönség számára átfogó módon bemutatja ezt a témakört.

O. P.

Stig Förster, Markus Pöhlmann, Dierk Walter
(szerk.)

A VILÁG- TÖRTÉNELEM NAGY CSATÁI

Szalamisztól Sínaiig
Corvina, 2003

Megrögzött civilnek is feltétlenül érdemes elolvasnia ezt a könyvet. Akit egyáltalán nem vonz a hadtudomány ismerete, még mindig két fontos oka lehet visszatekinteni a világtörténelem nagy csatáira. Az egyik, hogy igen gyakran általuk teljesedett ki, rajtuk fordult meg népek, nemzetek, államok, geopolitikai hatalmi struktúrák sorsa, felemelkedése és hanyatlása, olykor pedig az is, amit világtörténelemnek hívunk. A másik, hogy bennük kisebb-nagyobb mértékben megmutatkozhat egy különösen

nagy jelentőségű és hatókörű szellemi tevékenység: stratégiák alkotása, megvalósítása, ütköztetése. Ennek tanulmányozása olyan szemléletet kínál, amelynek értékét nagyban emeli, hogy az élet legkülönbözőbb területein alkalmazható: mindenütt, ahol másokkal meg kell küzdeni, legyen az bármely téren, bármely célért, még olyan viszonyok között is, amelyeket szentségtörésnek hat küzdelemnek nevezni. Minden tudatos tevékenységnél, legyen az üzlet, sport, politika, társadalmi kapcsolatok építése, vagy éppen udvarlás, a stratégia a siker legfőbb záloga. „Nekünk nagy erőt ad, hogy nem tudjuk pontosan, mit akarunk. A szándékok teljes bizonytalanságából bámulatos manőverezési szabadság születik” – mondhatja szereplőjével Jean Anouilh a Becket vagy Isten becsülete c. színdarabjában. Csodásan hangzik – valóban milyen kár, hogy ez így egyáltalán nem működik. Stratégia nélkül ember, cég, bármilyen szervezet olyan, mint a viharos tengeren cél nélkül hanykolódó hajó. Csak a véletlen mentheti meg attól, hogy katasztrófába sodródjék, és a véletlen nagyon is megbízhatatlan társ bármely vállalkozásban.

Mai szemmel nézve a hadtudománynak a stratégiákkal foglalkozó ága markánsan kétarcú, legalább is annyiban, amire az eredményeit használjuk. Egyik arca borzasztó, s az emberi faj eredendő bűnét tükrözi: amióta csak társadalomban él, intézményesítette, és vadul gyakorolja a más társadalmak, népek, városok, országok elleni agressziót. A kollektív emlékezet azt mutatja, hogy ameddig csak visszalátunk a múltunkba, a hadviselés mindig is középponti helyet foglalt el az emberi társadalmak életében. És ugyanilyen bor-

zasztó, hogy közvetlen rendeltetéseként ez a tudományág a háborúzás képességének további fejlesztése érdekében igyekszik fejleszteni a stratégiaalkotás tudományát, így szükségképpen erre használja a hadtörténet elemzését is. A másik arcáról sem éppen a teljes béke nyugodt derűje ragyog, de legalább olyan harc fénye, amelyet nagyjában-egészében el lehet fogadni: a gazdasági pozícióharcé. Korunk egyik leginkább dinamikus, sőt agresszív gazdasági tevékenységi köre, a marketing, nagyon sokat átvett a katonai stratégiai gondolkodásból, hogy a piaci pozícióharcban használja fel azt. Ilyen értelemben a marketing szakirodalom alapműveiként tartják számon a Kr. e. IV. században élt kínai Szun Ce A hadviselés törvényei c. művét, valamint a híres porosz generális és katonai szakértő, Karl von Clausewitz A háborúról c. könyvét. A vállalatirányítás mai tudományának további kulcsfontosságú területe a stratégiai menedzsment. Ez annak tudománya, hogy a cég tevékenységi köréhez tartozó értékesítési és beszerzési piacok által kínált lehetőségek értékelése alapján meghatározzuk az üzleti tevékenységének optimális céljait és tartalmát, az ebben felhasználható erőforrások célszerű készletét, a felhasználásuk leginkább hatékony módját, a mindezek megvalósítását legjobban segítő üzleti kapcsolatok rendszerét, és a kapcsolatokban követendő magatartást. Ezen túlmenően, szintű a stratégiai menedzsment lényegi és elengedhetetlen része a vezetés eszközeivel biztosítani, hogy a cég egésze valóban mindig a kijelölt cél eléréseért dolgozzék.

Szun Ce azt tanítja, hogy „a legmagasabb szintű kiválóság az ellenség ellenállásának harc nélkül

való megtörésében rejlik”, Clausewitz szerint viszont – amint itt olvasható – a csatának „mindig is vér az ára és mészárlás a jellege és neve”. Niccolò Machiavelli, a hatalomgyakorlás valaha is élt technikusaiknak egyik legnagyobbika pedig még azt tanította, hogy a legyőzött ellenséget olyannyira le kell sújtani, össze kell zúzni, hogy soha többé eszébe se juthasson ismét támadni. Ez lebeghetett az első világháború győzteseinek szeme előtt is, midőn diktátumaikkal elrendezni igyekeztek a legyőzöttek sorsát – ebbéli kudarcukat pedig az egész emberiség drágán fizette meg a hitleri korszak és a második világháború pusztításában. S talán az emberiség néha tanul is a hibáiból – erre enged következtetni az ismét legyőzött Németország második világháború utáni sorsa, vagy éppen a szintén háborút veszített Japáné.

A csatákkal az a baj, hogy bárkik, bárhol, bárhogyan vívják is azokat, bennük emberek pusztulnak, roncsolódnak, és minden mást elfed, elsötétít, hogy ott a vértől lucskos borzalom ül tort. Közelről nézve minden csata primitív, elborzasztó mészárszék, amelyben legfeljebb csak a szadisták és az adrenalin-függők lelhetik örömeiket. Távolabbról viszont, ahová már nem fröccsen a vér, nem hallatszik a hörgés, és nem jut el a hullaszag, a csata az egyik legmagasabb szintű intellektuális erőgyakorlatként mutatkozhat meg. Természetesen nem mindegyik, hiszen a csaták jelentős hányada részben-egészben nem több mint ostoba csapkodás. A csaták különleges sajátossága, hogy ez soha nem demokratikus csapatjáték, hanem kemény, egyértelmű parancsuralmi rendszerben mennek végbe, ahol a kapott parancs meg-

szegését a rendszeren belül igazán semmi nem igazolhatja, és legfeljebb az mentheti, ha extrém helyzetben történik és, ami a fő, olyan sikerre vezet, amelyet a parancs követésével biztosan nem lehetett volna elérni. Ebből következően a csaták minőségét, a bennük megjelenő intellektuális teljesítmény nagyságát egyértelműen a vezetés minősége, teljesítménye határozza meg. Kiemelkedő szerepe van ebben a tervezésnek. Nagyon is jellemző ez utóbbi meghatározó jelentőségére az a – frappánsnak ható, ám nagyon is valóságghű – tétel, hogy amióta az eszközök és technikák fejlődésével a csaták anyagszatokká váltak, azokat első helyen már nem a vezénylő tábornokok, hanem a logisztikai tervezők nyerik meg. A csaták tehát akkor és azzal válnak érdemessé a figyelemre, ha bennük a jól kimunkált stratégiák és taktikák harca mutatkozik meg. Ekkor viszont az elemzésük valóban értékes tanulságokkal szolgálhat, amelyek a szó közvetlen értelmében szerinti hadművészet körén messze túl is felhasználhatóak. Bizonyosság erre a gazdaságtudományoknak az előzőekben vázolt érdeklődése mindezek iránt.

A könyv huszonegy fejezetében a szakértők Kr. e 480-tól 1973-ig a világtörténelem ugyanennyi csatájának higgadt, hűvös és – ami a fontos – szakszerű elemzését adják. Elemzéseik két alapkérdése, hogy történelmi perspektívából nézve valójában mit döntenek el a csaták, és mi dönti el a csatákat. Kiemelést érdemel a mindvégig kitűnő, jól érthető, gördülékeny előadásmód, amelynek nagy szerepe van abban, hogy a súlyos téma soha nem válik fárasztóvá.

Egyes csaták, amint e könyv is kiemeli, egész háborúk, sőt korszak-

ok szimbólumaivá váltak. Az itt szereplőknek szinte valamennyie voltaképpen ilyen, s amelyikről kevesebbet tudunk, az sem az ütközet jelentéktelenségét, hanem sokkal inkább az ismereteink hiányosságait jelzi. A Szalamisz, Cannae, Hastings, Waterloo, Cold Harbor, Königsgrätz, Sedan, Csuzima, Verdun, az angliai légi csata, Sztálingrád – mindegyikük sokatmondó név. Arra pedig, hogy a csaták jelentőségét nem feltétlenül a tömegmészárlás nagysága adja, kiváló példa a korszakot lezáró, korszakot nyitó, a geopolitikában is kiemelkedő jelentőségű Dien Bien Phu, amely amúgy a kitűnő stratégiai tervezésnek is kimagasló példája. Amint itt olvashatjuk, a harcok csúcspontján itt mindössze 13 000 francia elitkatonára állt szemben a Viet Minh erejével.

O. P.

Chikán Attila – Wimmer Ágnes
(szerk.)

ÜZLETI FOGALOMTÁR

Budapest, Alinea Kiadó,
2003

A könyv az Alinea Üzleti Szak-könyvtár sorozatában jelent meg. Ugyanitt olvashatjuk Zoltayné Paprika Zita: Döntésmélet című munkáját, Alfred Rappaport: A tulajdonosi érték című könyvét a vállalatvezetés mai tudományának egyik kulcskérdéséről, valamint Robert J. Shiller. Tőzsdemámor című elemzését a tőzsdei hisztériák mozgatórugóiról. Rút igazságtalanság lenne említetlenül hagyni az Alinea egy másik kiváló könyvét, a